

О.В.ЕГОРОВА

УДК 371.217.44

ЗІМА-ВЕСНА 1-2/2010 ГИМНАЗИЙНИЙ ЖУРНАЛ

МІЖНАРОДНІ ОСВІТНІ ФОНДИ В УКРАЇНІ ЯК РЕСУРС РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

В статті окреслені можливості міжнародних освітніх фондів в Україні як засобу організаційної та фінансової підтримки навчальної діяльності людини, що здійснюється протягом усього життя.

Ключові слова: міжнародні освітні фонди, гранти, навчання впродовж життя, мобільність, стипендіальні програми, рівні навчання, вчені, студенти.

В статті описані можливості міжнародних освітніх фондів в Україні як засобу організаційної та фінансової підтримки навчання людини, яке здійснюється впродовж життя.

Ключевые слова: международные образовательные фонды, гранты, обучение в течение жизни, мобильность, стипендиальные программы, уровни обучения, учёные, студенты.

Resources of international educational funds in Ukraine as a means of organizational and financial support of lifelong learning are depicted in the article.

Key words: international educational funds, grants, lifelong learning, mobility, scholarship, levels of learning, scientists, students.

Невід'ємним принципом сучасної освіти стає навчання впродовж всього життя. Ця потреба викликана швидкими темпами розвитку економіки, технологічного прогресу, а відтак – і необхідністю орієнтуватися у збільшуваному обсязі інформації та відповідати вимогам ринку праці, що постійно ускладнюються. На будь-якому етапі життя людина повинна бути в змозі визначити галузь дефіциту знань або вмінь, віднайти можливості його подолання та реалізувати освітні потреби відповідно до реалій ринку або особистісного розвитку. Такі вимоги до навчального процесу охоплені широкою освітньою парадигмою сучасності – навчанням впродовж життя (lifelong learning, LLL).

Важлива роль LLL визнається Болонським процесом. У документі Європейської комісії “Перетворимо Європейський простір навчання впродовж життя реальністю” (2001 р.) навчання

впродовж життя визначається як «вся діяльність з навчання, здійснювана протягом життя, з метою вдосконалення знань, умінь і компетенцій як в інтересах особистісного, громадянського і соціального розвитку, а також / або для отримання роботи» [1, с.9]. Реформування освіти України здебільшого відбувається відповідно до Болонського курсу і теж передбачає вміння навчатися все життя.

Зазначені пріоритети розвитку освіти викликали суттєвий інтерес до стратегії у вітчизняних наукових колах. Освіта впродовж життя розглядається у площині з'ясування сутності та засадничих принципів [5, 9-10], виявлення педагогічних та методичних аспектів [7, 11, 13]. Увагу дослідників привертає можливість використання цієї широкої освітньої стратегії для розв'язання чималої кількості проблем суспільно-економічного життя як в Україні, так і за кордоном [6, 8, 14]. Утім, зрозуміло,

що реалізація принципу навчання впродовж життя потребує неабиякої підтримки держави й нового підходу до системи фінансування освіти для подолання певних перешкод.

Для західного суспільства LLL – не лише абстрагована гуманітарна ідея, але й реалія повсякденного життя. 15 листопада 2006 р. Європейський Союз затвердив «Програму дій у галузі навчання впродовж життя», основна мета якої – за допомогою LLL сприяти розвитку співдружності як заснованому на знаннях суспільству, із сталим економічним розвитком, більшою кількістю та кращими робочими місцями, більшою соціальною єдністю й при цьому із забезпеченням належного захисту оточуючого середовища для майбутніх поколінь [2, с.48]. Для цього розроблені чотири секторні програми, які здійснюються на основі конкурсного отримання грантів від Євросоюзу і охоплюють усі рівні освіти, які проходить людина протягом життя.

На наш погляд, документ має інтерес як системний підхід із впровадження LLL за допомогою донорських організацій, що виділяють кошти цільового призначення. Залучення додаткових джерел фінансування набуває сьогодні все більшого значення. Особливо актуальним цей шлях є з урахуванням визначених українськими ученими перешкод розвитку навчання впродовж життя в нашій державі:

- нестача ресурсів через обмежену підтримку з боку держави на освіту і навчання;
- недостатність зв'язку між освітою і ринком праці і слабкий розвиток соціального партнерства;
- нестача навиків і знань у викладачів, викликана браком ресурсів для підвищення їх кваліфікації [12, с.21].

Сформульовані труднощі викликають потребу виявити можливості міжнародних освітніх фондів, які діють в Україні. Здебільшого їх ресурси призначені сектору після середньої освіти та численним професійним стажуванням, хоча є програми,

що розповсюджуються і на школярів старших класів. Значна частина існуючих можливостей представлена мегапроєктами міжнародного формату, які переслідують глобальні цілі: подолання важливих проблем людства, встановлення демократичних цінностей, поширення наукових знань і використання їх для побудови заснованого на знаннях суспільства, гармонізації сучасного світу. Чільне місце серед грантодавців належить Євросоюзу – найбільшому донору в Україні [7, с.9].

Частина його допомоги проходила в межах програми Tacis, яку згідно з фінансовими перспективами ЄС на 2007-2013 рр. було замінено на «Європейську політику сусідства» (ENP). У її програмному документі зазначено, що стосовно України найважливішим є реформування та підняття на новий рівень системи освіти у напрямку наближення до стандартів ЄС, чому сприятиме участь у проєктах Tempusta Youth in Action (Молодь у дії), в обмінних програмах Erasmus Mundus та інших. Підтримка науково-технологічної кооперації здійснюватиметься через більш об'ємну дослідницьку діяльність, для чого розроблені 7th Framework Programme (Сьома рамкова програма), спільні дослідницькі проєкти, схема міжнародної мобільності Marie Curie для вчених та для практичного тренінгу [4, с.15].

Tempus підтримує модернізацію вищої освіти через створення області співробітництва у країнах, що оточують ЄС, до числа яких входять держави Східної Європи. Ця ініціатива фінансує дві групи: спільні проєкти, засновані на багаторівневому партнерстві між вищими навчальними закладами у ЄС і країнах-партнерах, та «структурні заходи», спрямовані на розвиток і реформування закладів і систем вищої освіти у країнах-партнерах.

Важливою ініціативою ЄС є «Сьома рамкова програма», яка надаватиме новий імпульс розвитку та підвищенню конкурентоспроможності Європи. Ця ініціатива приділяє значну увагу

міжнародному співробітництву та дослідженням, що відповідають потребам економіки. Вона організована за чотирма окремими напрямками:

- співробітництво (підтримує співпрацю університетських, промислових, дослідницьких і громадських установ);
- ідеї (фінансуються „пограничні” дослідження, інноваційні, „ризикові” та міждисциплінарні проекти);
- люди (розвиток та посилення людського потенціалу у європейських дослідженнях; підтримка навчання, мобільності та кар’єрного росту);
- можливості (оптимізація використання та розвитку дослідницьких інфраструктур, посилення інноваційних можливостей малого та середнього бізнесу та його спроможності отримувати вигоду від досліджень).

Окрім спільних масштабних європейських ініціатив існують численні програми в межах окремих країн. Координація їх діяльності здійснюється відповідними відділами при посольствах. Велику кількість міжнародних освітніх програм адмініструють посольства Німеччини, Великої Британії, Сполучених Штатів Америки тощо.

Значне розмаїття стипендіальних програм для українців надає Німецька служба академічних обмінів (DAAD). Вона пропонує навчання за програмою бакалавра, спеціаліста, магістра з багатьох спеціальностей, наукові стипендії для аспірантів та молодих науковців, стипендії для випускників та викладачів ВНЗ у галузі гуманітарних та суспільних наук, гранти для колишніх стипендіатів, можливості стажування, проведення досліджень, підвищення кваліфікації для викладачів у Німеччині.

Дедалі більшу роль у поширенні культурних зв’язків, викладанні англійської мови відіграє Британська Рада (British Council) — міжнародна організація, що представляє Велику Британію у галузі освіти і культури. Академічні ініціативи

Британської Ради для України в основному спрямовані на індивідуальну мобільність. Доволі поширеними є стипендії Chevening Scholarships, які надають можливість навчатися за магістерськими програмами або займатися науковими дослідженнями. Програма ім. Джона Сміта пропонує курс стажування у Сполученому Королівстві, який поєднує академічне навчання та стажування в установах, що демонструють роль демократії у суспільстві.

Значний обсяг освітніх і наукових грантів Україна отримує від Сполучених Штатів Америки. Відділ преси, освіти та культури Посольства США (PAS) ставить на меті розвиток взаєморозуміння між народами, а в цьому контексті — й покращення стосунків між американськими та українськими університетами. Фінансовані США програми академічного та професійного обміну для студентів, вчителів, викладачів університетів та професіоналів у різних галузях здійснюються через партнерські організації: Американські Ради (American Councils), АЙРЕКС (IREX) та Офіс Фулбрайта (Fulbright Office) тощо.

Системну сукупність різноманітних проектів для розвитку освіти пропонує Міжнародний фонд «Відродження» (МФВ), створений у квітні 1990 року. Він входить до мережі фондаций Інституту Відкритого Суспільства, заснованого Джорджем Соросом, що складається з національних і регіональних фондів у більш ніж тридцяти країнах світу. Завдання Фонду — фінансово та організаційно сприяти становленню демократичного, відкритого суспільства в Україні. Важливе місце в цій місії відводиться реформуванню освіти.

Програма підтримки міжнародної вищої освіти (HESP) Інституту Відкритого Суспільства сприяє сталому розвитку вищої освіти в галузі гуманітарних і суспільних наук. Вона забезпечує фінансування мережі інститутів різних рівнів, зосереджуючись на вдосконаленні навчальних планів, методів освіти та навчання. Підтримка викладацького складу ВНЗ здійснюється

передусім через регіональні проекти, такі як програма академічних стипендій (Academic Fellowship Program), регіональний семінар для відмінності у викладанні (Regional Seminar for Excellence in Teaching), програми мобільності, студентські ініціативи тощо.

Існують інші найрізноманітніші ресурси в межах окремих країн або співдружності країн, які сприяють спільній або індивідуальній науково-освітній діяльності. Тут можна згадати Міжнародний Вишеградський фонд, що пропонує програму надання фінансової підтримки і спрощення процедури академічних обмінів студентів та молодих науковців з країн як Вишеградської четвірки (Польщі, Чехії, Румунії та Словаччини), так і прикордонних з ними держав. Особливість отримання грантів від фонду полягає у тому, що студенти, аспіранти та молоді науковці самі обирають університет для навчання чи проведення досліджень в одній з країн Вишеградської четвірки. Стипендії талановитим молодим науковцям, які проводять дослідження з біології, медицини, органічної хімії та суміжних галузей, надає Фонд Ернста Шерінга (Німеччина). Національна стипендіальна програма Словачької Республіки призначена для стажування студентів, викладачів, докторантів і науковців з України у словацьких ВНЗ і науково-дослідних інститутах.

Звичайно, перелічені програми складають далеко не повний список тих ресурсів, які надають додаткове фінансування для розвитку різних аспектів освіти. Значно ширшим є перелік відповідних міжнародних фондів. В економічно розвинених країнах вони можуть існувати у форматі національних установ, діяти при неприбуткових організаціях, створюватися всесвітньо відомими комерційними брендами тощо. Потужні університети або інші заклади вищої освіти пропонують свої стипендії на навчання, стажування, здійснення досліджень для талановитих студентів, аспірантів та вчених

з інших країн. У форматі статті можна лише окреслити напрямки пошуку джерел додаткового фінансування для здійснення освіти на різних рівнях задля реалізації освітніх потреб – від індивідуальних до колективних.

Таким чином, сьогодні в Україні існує розвинена мережа міжнародних освітніх фондів, які пропонують додаткове фінансування для реалізації найрізноманітніших освітніх і наукових потреб - як індивідуальних, так і спільних. Додаткові джерела фінансування використовуються для набуття освіти або проходження стажування студентами різних освітніх рівнів, підготовки аспірантів, отримання закордонної освіти або наукових ступенів – бакалавра, спеціаліста, магістра, кандидата або доктора наук, стажування представників професорсько-викладацького складу, проведення наукових досліджень. Фандрайзінг використовується для реалізації найрізноманітніших проектів, що сприяють розвитку освіти у всіх її аспектах: матеріально-технічного оснащення, вдосконалення навчально-методичної бази, наукових досліджень, посилення мобільності всіх суб'єктів навчального процесу, демократизації освіти і науки та їх інтеграції до світового освітнього простору. Реалізація зазначених можливостей сприяє подоланню перешкод на шляху впровадження навчання впродовж життя.

Література

1. Commission of the European Communities. Brussels, 21.11.2001. COM(2001)678 final. Communication from the Commission "Making a European Area of Lifelong Learning a Reality" / Спосіб доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0678:FIN:EN:PDF>
2. Decision No 1720/2006/EC of the European Parliament and of the Council of 15 November 2006 establishing an action programme in the field of lifelong learning // Official Journal of European Union. - 2006. - 24 (November) / Спосіб доступу: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_327/l_32720061124en0450068.pdf
3. European Neighbourhood and Partnership Instrument. Ukraine. Country Strategy Paper. 2007-2013 / Спосіб

- доступу: http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enri_csp_ukraine_en.pdf
4. Seventh Framework Programme (FP7)/ Спосіб доступу: <http://cordis.europa.eu/fp7/>
  5. Бойко В.В. Аналіз основних пріоритетів розвитку навчання впродовж всього життя / Спосіб доступу: [http://209.85.135.132/search?q=cache:http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2008_19_3/doc_pdf/Bojko_st.pdf](http://209.85.135.132/search?q=cache:http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2008_19_3/doc_pdf/Bojko_st.pdf;);
  6. Дудко С.Д., Костіна Н.Я. Післядипломна освіта і якість життя суспільства / Спосіб доступу: <http://www.ipdo.kiev.ua/files/articles/dudko1.pdf>;
  7. Єгорова О.В. Самостійна робота студентів у світлі навчання впродовж життя // Гумантарний журнал. – 2007. – № 3-4 – С. 94–96.;
  8. Заюков І.В. Освіта – найефективніший шлях послаблення негативних соціально-економічних та демографічних тенденцій в Україні / Спосіб доступу: http://www.rusnauka.com/33_NIEK_2008/Pedagogica/37471.doc.htm;
  9. Левченко Т. Концепція неперервної освіти у світовому контексті / Спосіб доступу: <http://bibl.kma.mk.ua/pdf/metodser/111/2.pdf>;
  10. Олійник В.В. Освіта впродовж життя: як і чому вчити дорослих? / Спосіб доступу: <http://www.apsu.org.ua/ua/information/press/956784/>.
  11. Поляков А.О. Педагогічні умови мотивації професійного зростання студентів педагогічних університетів у процесі неперервної освіти : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди – Харків, 2008;
  12. Степко М.Ф., Клименко Б.В., ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л.Л. Болонський процес і навчання впродовж життя / НТУ «Харківський політехнічний університет». – Харків. – 2004. / Спосіб доступу: <http://www.kpi.kharkov.ua/Media/BOLONSK/Book.pdf>.
  13. Тимчук Л.І. Організаційно-педагогічні засади української освіти дорослих на Буковині (1869-1940 рр.): автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Прикарпатський національний ун-т ім. Василя Стефаника - Івано-Франківськ, 2005.
  14. Фучила О.М. Роль освіти дорослих у вирішенні проблеми безробіття в межах Європейського Союзу / Спосіб доступу: <http://intkonf.org/fuchila-om-rol-osviti-doroslih-u-virishenni-problemi-bezrobittya-v-mezhah-evropeyskogo-soyuzi/>.